

Door de tijd heen

De volgende historische verdragen staan in willekeurige volgorde:

- 1 Door de Vrede van Brest-Litovsk tussen het Duitse keizerrijk en het communistische Rusland kunnen de Duitse generaals hun troepen van het Oostfront overbrengen naar het Westfront in Frankrijk.
 - 2 Tijdens de Vrede van Augsburg wordt afgesproken dat de vorsten van het Duitse Rijk zelf bepalen welke godsdienst in hun gebied wordt toegelaten. Hierdoor wordt de splitsing tussen de rooms-katholieke kerk en de protestanten definitief.
 - 3 Een resultaat van het Congres van Wenen was, dat in de meeste landen van Europa de gevolgen van de democratische revoluties worden teruggedraaid.
 - 4 Het Concordaat van Worms maakte een eind aan de strijd tussen de paus en de Duitse keizer over de benoeming van bisschoppen.
 - 5 De Vrede van Parijs maakte een eind aan de dekolonisatiestrijd van Vietnam. Na Frankrijk erkenden nu ook de Verenigde Staten de onafhankelijkheid van Vietnam.
 - 6 Het sluiten van de Delisch-Attische Zeebond is het begin van de bloeitijd van de democratische stadstaat Athene.
- 2p 1 Zet deze zes historische verdragen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en Oudheid

- De namen van prehistorische culturen, bijvoorbeeld de Klokbekeercultuur, zijn vaak ontleend aan het aardewerk dat zij gebruikten.
- 2p 2 Geef twee redenen waarom juist potscherven geschikt zijn om te bepalen over welke cultuur het gaat.

- In de Griekse oudheid kwam wetenschappelijk denken tot ontwikkeling.
- 2p 3 Leg uit waarom deze ontwikkeling niet in de tijd van de jagers-verzamelaars kon plaatsvinden.

Gebruik bron 1.

- De Romeinen slaagden erin veel volken eeuwenlang in één imperium te verenigen. Deze bron geeft hiervoor een verklaring.
- 2p 4 Leg uit welke verklaring uit de bron blijkt.

Gebruik bron 1 en 2.

- Boudica wordt door de historicus Cassius Dio anders gewaardeerd dan door de Britten aan het einde van de negentiende eeuw.
- 4p 5 Beschrijf en verklaar deze verandering door:
- eerst aan te geven wat Cassius Dio van Boudica vindt en
 - daarna wat de Britten in de negentiende eeuw in Boudica zien en
 - vervolgens een verklaring te geven voor de visie van Cassius Dio vanuit zijn achtergrond en
 - ten slotte een verklaring te geven voor de Britse visie op Boudica vanuit een kenmerkend aspect van de negentiende eeuw.

De Middeleeuwen

Gebruik bron 3.

In de droom van koning Hendrik I vertellen drie groepen uit de samenleving wat zij van hem verwachten.

- 6p **6** Noem de drie groepen die in de tekening zichtbaar zijn en leg bij elke groep (zonder bron) uit wat zij van een koning verwachten.

Gebruik bron 3.

In de prent ontbreekt een groep die later in de middeleeuwen steeds belangrijker wordt.

- 3p **7** Noem die groep en leg uit waardoor deze groep bijdroeg aan de versterking van het centrale gezag.

Vanaf 1095 riepen de pausen de Europese christenen op tot kruistochten om de heilige plaatsen in Palestina te bevrijden. De pausen probeerden hiermee ook een politiek probleem **binnen** de Europese landen op te lossen.

- 3p **8** Licht dit toe door:
- het Europees politiek probleem te noemen waarover het hier gaat en
 - uit te leggen waardoor de kruistochten dit probleem konden oplossen.

Door de tijd heen

Hieronder staan vijf personen (1 tot en met 5) met daaronder vijf van hun uitspraken (a tot en met e).

- 1 Erasmus van Rotterdam (1466-1536), renaissancegeleerde.
- 2 Frederik de Grote, koning van Pruisen van 1740 tot 1772.
- 3 Karl Marx (1818-1883), theoreticus van het marxistisch socialisme.
- 4 Abraham Lincoln, democratisch gekozen president van Amerika van 1861 tot 1865.
- 5 Joseph Goebbels, minister van propaganda van nazi-Duitsland van 1933 tot 1945.

- a "Leider beveel, wij volgen."
- b "Geen mens is goed genoeg om een ander mens zonder diens toestemming te regeren."
- c "Alles voor het volk, maar niets door het volk."
- d "Onwetendheid is de moeder der hoogmoed."
- e "De geschiedenis van iedere tot dusverre bestaande maatschappij is de geschiedenis van de klassenstrijd."

- 2p **9** Zet bij elke persoon de juiste uitspraak. Noteer alleen de nummers en de daarbij passende letters. Bij elke persoon past één uitspraak.

Vroegmoderne tijd

Giordano Bruno (1548-1600) was een Italiaanse geleerde. Hij was ervan overtuigd, dat de zon niet de enige ster was waar planeten omheen draaiden. Voor deze opvatting werd hij aangegeven bij de inquisitie (kerkelijke rechtbank) en naar Rome gebracht, waar hij zeven jaar in de gevangenis zat. Hij weigerde zijn overtuiging op te geven. Daarom werd hij op 17 februari 1600 op een plein in Rome verbrand.

- 3p **10** Licht deze gebeurtenis toe, door:
- aan te geven waarop de opvatting van de kerk over het zonnestelsel was gebaseerd en
 - uit te leggen waarom in de zeventiende eeuw geleerden met deze opvatting niet meer door de inquisitie ter dood werden gebracht.

Gebruik bron 4 en 5.

Een bewering:

De periode van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), het conflict dat resulteerde in de stichting van de Nederlandse staat, was niet alleen een tijd van oorlog. In deze tijd kende de Republiek een grote bloei op het gebied van:

- economie en
- wetenschap.

- 4p **11** Ondersteun de twee onderdelen van deze bewering met de kaarten van de stad Groningen.

Gebruik bron 6.

Onder historici bestaan verschillende meningen over de vraag of de Opstand in de Nederlanden begon:

- 1 als een sociaal-economisch conflict of
- 2 als een godsdienstoorlog.

- 4p **12** Ondersteun elk van beide meningen met een argument uit de bron.

Viglius was een hoge ambtenaar die niet van adel was.

- 2p **13** Leg uit dat dit past bij de centralisatiepolitiek van de vorsten in die tijd.

Twee kenmerkende aspecten van de achttiende eeuw zijn de transatlantische slavenhandel en de opkomst van het abolitionisme.

- 4p **14** Leg uit dat:
- de handel in slaven verband hield met de expansie van de Europese overheersing overzee en
 - het abolitionisme samenhang met de Verlichting.

Moderne tijd

- Gebruik bron 7.*
In deze bron komen motieven voor het Europese imperialisme in de negentiende eeuw naar voren.
- 4p **15** Noem twee motieven en leg per motief uit hoe dit in de bron naar voren komt.

- Gebruik bron 8.*
De spreker op de bijeenkomst van de Chartisten legt een verband tussen twee kenmerkende aspecten van de negentiende eeuw.
- 3p **16** Noem beide kenmerkende aspecten en geef aan wat volgens de spreker het verband tussen beide is.

- Gebruik bron 8.*
Een bewering:
Deze bron is bruikbaar als je iets te weten wil komen over de opvattingen van de Chartisten, omdat je deze bron kunt beoordelen als representatief voor hun opvattingen.
- 2p **17** Leg uit waardoor je deze bron representatief vindt voor de opvattingen van de Chartisten.

- Gebruik bron 9.*
Een bewering:
Deze foto kunnen Indiase nationalistes gebruiken bij hun propaganda voor onafhankelijkheid van India zowel
- onder de bevolking van Groot-Brittannië als
 - onder de bevolking van India.
- 4p **18** Leg dit uit voor beide bevolkingen.

- Gebruik bron 10.*
Heartfield geeft hier een socialistische visie weer op het nationaalsocialisme.
- 3p **19** Maak dit duidelijk door:
- met een element uit de bron aan te geven wat de visie van Heartfield is en
 - (zonder bron) aan te geven waarom dit een socialistische visie is.

Gebruik bron 10.

Dit nummer van de *Arbeiter Illustrierte Zeitung* verschijnt in Praag.

- 2p **20** Leg met een kenmerk van het nationaalsocialisme uit, waarom dit nummer niet in Duitsland kan verschijnen.

Gebruik bron 11.

Uit deze bron kun je opmaken dat inspecteur Bakker nationaalsocialistische opvattingen heeft.

- 4p **21** Toon dit aan door de opvattingen van Bakker over:
- democratie en
 - rassengelijkheid
- telkens te vergelijken met de opvattingen van nationaalsocialisten hierover.

Gebruik bron 11.

Een bewering:

Uit deze bron blijkt, dat de bevolking van Amsterdam de Februaristaking steunt.

- 2p **22** Geef een argument tegen deze bewering.

Jaarlijks wordt in Amsterdam de Februaristaking herdacht als een uitzonderlijke gebeurtenis uit de bezetting van Nederland.

- 2p **23** Noem twee redenen waarom de Februaristaking zo'n uitzonderlijke gebeurtenis was.

Gebruik bron 12.

Stel: je maakt een werkstuk over Duitsland na de Tweede Wereldoorlog. Deze foto past bij verschillende paragrafen, afhankelijk van de toelichting die je erbij geeft. Je plaatst de foto bij de paragraaf over sociaal-culturele veranderingsprocessen na de oorlog.

- 2p **24** Leg uit welk sociaal-cultureel veranderingsproces je met deze foto kunt laten zien.

Op 19 augustus 1964 tekent de Nederlandse regering een wervingsverdrag met Turkije. Nederlandse bedrijven mogen tijdelijk arbeidskrachten werven in dat land. Het aantal Turkse arbeiders groeit van 20 mannen in 1960 naar 7.286 mannen in 1965.

Dit verdrag kun je in verband brengen met:

- de groei van de westerse welvaart in de jaren zestig en
- het ontstaan van de multiculturele samenleving.

- 4p **25** Leg dit voor beide aspecten uit.